

սակցական) պաշտօնեաներ են համարուում եւ որպէս այդպիսիք՝ ենթակայ են «մոբիլիզացիայի» ու կարող են «գործուղել» «գրական փրօնտ»ի այս կամ այն «հակատամառում» աշխատանքներ կատարելու:

Ուրեմն, ի՞նչ է պատճառը, որ հորհրդային Հայաստանում «չի փախում» հաստատվոր ամսագիրը: Մեր կարծիքով պատճառը ամսագրի իւրաքանչեւ բնութիւնն է, որ մամուլի հանդէպ բոլորեկեանի ցոյց տաւ՝ փառաբանականութեան հիմնական գծերից մէկն է կազմում: Խորհրդային վարչակարգը քիւրիմացութեամբ կարծում են, որ օրաքերքի հետ միասին նաեւ ամսօրեայ հանդէսները կարելի է դարձնել կուսակցական հրատապ հարցերի համար մարտնչող փառաբան օրգաններ, առանց վնաս հասցնելու դրանց գոյութեան, որի գլխաւոր նպատակն է, ինչպէս գիտենք, ծառայել գերագնացապէս մշակութային նշանակութիւն ունեցող խնդիրների փնտրման ու լուսարարմութեան: Եթէ կարելի է ներգանքի օրաքերքի հիմը, ու դարձնել այն տեսակ կուսակցութեան մարտական պաշտօնաքերքը, առանց սակայն, վտանգելու նրա գոյութիւնը, «գրական, գեղարվեստական, ֆինադատական եւ տեսական» հանդէսի հետ նոյն ձեւով եւ անպատիժ կերպով վարելի չի կարելի: Այդ է պատճառը, որ այս կամ այն կուսակցութեան ազդեցութեան տակ գտնուող ամսագիրը միշտ աւելի լայնախոհ է լինում, քան օրաքերքը: Եւ այդ է պատճառը նաեւ, որ ամէն անգամ, երբ անտեսուում է այս անհրաժեշտ պարագան, վտանգուում է ամսագրի գոյութիւնը:

Մատնանշած վերոյիշեալ օրէնքը հաստատում է նաեւ խորհրդային ամսագրերի բովանդակութեան համեմատութեամբ: Այդ ամսագրերից նրանք, որոնք հրատարակւել են բոլորեկեան քե-

ծմի համեմատաբար մեղմ շրջանում, աւելի մոխ ու հետաքրքրական բովանդակութիւն ունեն, քան նրանք, որոնք լոյս են ընծայւել ծայրայեղ խստութիւններով աչքի ընկնող ժամանակաշրջանում: Սրա հետեւանով, օրինակ, «Նորը»-ը, որ խորհրդային ամսօրեայ հանդէսի առաջին փորձն է համարում, եւ որը սակայն հրատարակւել է Նէպ-ի (Նոր տնտեսական փառաբանութիւն) տարիներում (1922-1923) աւելի մոխ ու հետաքրքրական բովանդակութիւն ունի, քան 1930-1932-ի «Նոր-Ուղի»-ները եւ կամ «Վերելք»-ները, որոնք լոյս են տեսել առաջին հնգամեակի սեւ շրջանում:

Եւ նոյն այդ պատճառով «Նոր-Ուղի»-ի Գրականութիւն» հանդէսը, որ սկսւել է հրատարակւել 1934-ի վերջերի, երբ Ստալինը արդէն կատարել է իր շրջադարձը գրական փառաբանութեան մէջ, գերագնացում է խորհրդային մարտական բոլոր ամսաքերքերին, բացի «Նորը»-ից: Ճիշդ է Հայաստանի խորհրդային Գրողների Միութիւնը, որի օրգանն է համարում այս պարբերականը, խրատուելով «Նոր Ուղի»-ի փորձից, անուանել է այս պարբերականը *Հանդէս* եւ ոչ թէ *ամսագիր* եւ լոյս է ընծայում ոչ թէ ամսէ ամիս, այլ տարեկան 5-6 գիրք, բայց ամենագլխաւոր կողմով, այսինքն բովանդակութեան տեսակետից, «Նոր-Ուղի»-ի Գրականութիւն»-ը զգալի մի փայլ է դէպի առաջ:

Մեր ձեռքի տակ է այս հանդէսի 1935 տարւայ 1-5 քիւրքը եւ դրանց մասին է լինելու մեր ասելիքը: Առաջինը, որ աչքի է զարնում հանդէսի բովանդակութեան մէջ, գեղարվեստական բաժնի գերակշռութիւնն է «ֆինադատական եւ տեսական» բաժնիների վրա: Համարեալ թէ բոլոր գրքերում էջերի կէսից աւելին յատկացւած է գրական եւ գեղարվեստական միւլերին: Ինչ վերաբերում է աշխատակիցներին, մենք այս հանդէսի մէջ գտնում ենք բոլոր այն ծանօթ

ամուսնները, որոնք անցել են բաշխվել-
եան բուրձնայով ու վերջնականապես ար-
ժանացել խորհրդային գրողի պատվին:
Ա. Բակունց, Ստ. Զօրեան, Մ. Արմեն,
Գ. Մանարի, Դեր. Դեմիրճեան, Վ. Թո-
րովենց, Գեղ. Սարեան, Վ. Նորենց,
Ալագան, Ն. Զարեան, Արագի, իսկ նո-
րերից՝ Աղանի, Բերբերեան, Սիրաս,
Սարմեն, Լ. Թարգիւլ - ահա այն գրող-
ները, որոնք նիւթեր ունեն հանդէսի ար-
ժակի եւ բանաստեղծութեանց բաժնում:

Ինչպէս եւ պէտք էր սպասել, ամենա-
գեղեցիկ ու ամենալաջող գործը պատ-
կանում է Ա. Բակունցի գրչին: Մեր
տաղանդաւոր արձակագիրը ձեռնարկել
է գրել հաշատուր Արովեանի կեանքից
մի մեծ վէպ, որից մի քանի գլուխ տը-
պագրւել են այս հանդէսի 1-3 գրքայի-
ներում: Առաջին հատումը կոչւում է
«Գործ Մայրանա, դասեր մի կրտսերի»:
Նրա մէջ պատմում է հաշատուր Ա-
րովեանի կեանքի այն շրջանին մասին,
երբ նա Դարպասից վերադարձած տե-
սուչ էր կարգած Նրեանի գաւառական
դպրոցում: Միւս երկու գրքայինքում
«Լիւրեր Արմէնի» խորագրի տակ տը-
պագրւած է ուսանողների համալսարա-
նական կեանքը, նրանց քննութիւնները,
նրանց ընտանեկան կեանքն այս պրոֆեսոր-
ների (Պարոտ, Աուսենդեր), որոնց
հետ մօտիկ յարաբերութիւններ ունէր
Խ. Արովեանը: Դատելով այս հատում-
ներից, Բակունցի վէպը մի շատ գեղե-
ցիկ գործ է դառնալու եւ շատ ցաւալի
կլինէր, եթէ նա էլ արժանանար «Կար-
մաբար»-ի բախտին:

Արձակի բաժնում երկրորդ աչքի ընկ-
նող գործը Ստ. Զօրեանի «Մի կեանքի
պատմութիւն»ն է, որի մէջ նա գեղար-
ւեստական ձեւով տալիս է իր կեանքի
պատմութիւնը: Տպագրւած է առ այժմ
առաջին մասը:

Այս երկու վէպերի նիւթն էլ առնած
են մեր անցեալից եւ անմիջական առըն-
չութիւն չունին «սոցիալիստական շինա-

բարութեան» հետ: Ամենաուշագրաւ
այն է, որ անցեալի մասին խօսելիս,
շիշեալ հեղինակները առանձնապէս հաշ-
ւի չեն առնում կոմկուսի միջնէն վեր-
ջերս կիրարկուող պահանջը՝ ներկայա-
ցնել անցեալը սեւ գծերով, որպէս զի
ներկան աւելի պայծառ ու համելի երե-
ւայ խորհրդային քաղաքացիների աչ-
քին: Ահա այս նոր գիծը, որ սկսել է
նշմարել խորհրդային եւ խորհրդահայ
գրականութեան մէջ, իր որոշ դրոշմն է
դրել հանդէսի բոլոր հինգ քիւրի բո-
ւանդակութեան վրա եւ դրանով գրա-
կան այս նոր պարբերականը զատորոշել
է այս կարգի նախկին հրատարակա-
ւորներին:

Այս միեւնոյն քաղաքականութեան
դրոշմը նկատելի է նաեւ հանդէսի գրք-
այիններում տեղ գտած ռուսաւորների
վրա: Նրանց մէջ քաղաքական յայտ-
քն այլեւս «անհատապաշտական» ու
«մանրբարձական» այն «մտքինե-
րը» չեն, որոնք պիտի դուրս մղեն խոր-
հրդային պոէզիայից, այլ այն քեմա-
նները, որոնց մասին կարելի է գրել ու
անպատիժ մնալ: Բնորոշ է, որ այս
կարգի մտքինեք երգելիս խորհրդահայ
բանաստեղծներից նայնիսկ ամենամտա-
կարգիները տալիս են գործեր, որոնք
զանգեցնում են հանդիման: Այսպէս, օ-
կարդացում են հանդիման: Այսպէս, օ-
րինակ, Ալագանի «Հարստութիւն» գրք-
ից շարքում տեղ գտած այն մի քանի
ռուսաւորներն, որոնց մէջ նա երգում
է գարունն ու վարդերը, անհամեմատ
աւելի լաւ են, քան նրա «երկար ու
քտոնիւն» նկարած եւ երկար ու քտոն-
նի նման չոր ու կարծր ռուսաւորներն
ու պոէմները, որ տեղ են գտել նրա լոյս
ընծայած հատորներում:

Ինչ վերաբերում է «Խորհրդ. Գրակա-
նութիւն» հանդէսի քննադատական եւ
տեսական բաժններին, նրանք, ինչպէս
ասացինք, նախաւորապէս շատ ազատ են:
Բացի այդ, աչքի զարնող չափով մաք-
րագործւած են այն կարգի յօդւածներից

որոնց նպատակն է «գիծ շտկել»: Այդ գործի փառապանծ վարպետները, ինչպէս օրինակ, Ա. Ոսկերչեանը, Ն. Դաբաղեանը եւ այլն, իրենց տեղերը զիջել են «աջ-ազգայնական քեֆում» ունեցող Ա. Յովհաննիսեանին, Ա. Կարինեանին, եւ միջին ուղեգծով ընթացող Ս. Մելիքեանին, Ս. Սողոմոնեանին եւ Ս. Յարութեանին:

Արձանագրելով «*Նորհրդային Գրա-կանութիւն*» հանդէսի վերոյիշեալ դերական կողմերը, ցաւով պիտի մտնանք նրանք, որ նաեւ այս հրատարակութիւնը բռնել է նախկինների ուղին: Նոր գիրք վաղուց է ինչ լոյս չէ տեսնում եւ հանդէսն, դատելով բոլոր երեւոյթներէից, ապրում է իր վերջին օրերը:

Ա. Խ.

ԳԱՂՈՒԹԱՀԱՅ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Գրեթէ բոլոր երկիրներու մէջ հաստատած հայ տարագիրները եին քէ հոր՝ ունին իրենց օրաքերքը, երկօրեան կամ շաբաթաքերքը: Ասկէ զատ, կարեւոր կեդրոններու մէջ, ուր հայերը զանգուածաբար կապրին եւ մանաւանդ այն գաղութներու մէջ, ուր ամենքն ունին իրենց մէջ մտաւարականներու մեծ քիւ մը, կը հրատարակուին ամսագիրներ:

Այս սեռակէտէ ամենէն բեղմնաւորը փարիզն է հարկաւ, ուր կը հրատարակուին «Վէժ», «Անհիւս», «Կեանք եւ Արեւոտ», «Երկունք», «Հայ Արի», «Հայ Բոյժ»: Յետոյ կուգայ Ամերիկա, ուր լոյս կը տեսնեն «Հայրենիք», բեղուն եւ քիւ ամսագիրը, «Նոր Գրքը», եւ «Կոչ-նակ» ու «Կանթեղ» կրօնաքերքերը: Երկու ուրիշ կրօնաքերքեր՝ «Սիօն» եւ «Հասկ» կը հրատարակուին Երուսաղէմի ու Անքիլիասի մէջ: Ամսագիրներու այս շարքին մէջ իրենց պատուաւոր տեղն ունին վեմետիկի «Բաղմավէտը» եւ վիեննայի «Հանդէս Ամսօրեան»:

Այս բոլոր ամսաքերքերը իրենց խոշոր դերը ունին տարագիր հայութեան մտաւոր, հոգեկան եւ ցեղային դիմագծի պահպանման եւ զարգացման մէջ: Ուրիշ առթիւ քերես անդրադառնամք անոնց:

Ամենէն մեծ բացը, որ կը մնար եւ որ

կը կարծենք քէ չափազանց կարեւոր ու էական բաց մըն է օտար միջավայրերու մէջ հասակ մետող մար սերունդին համար, *ժանկական պարբերաթերթերու* եւ գրականութեան բացակայութիւնն է:

Այդ պատիւը «Արի»-ին կը պատկանի հարկաւ, որ 3-րդ տարին կը բոլորէ եւ օգտակար իր դերը կը կատարէ ամերիկահայ սերունդին մէջ: Թողնելով հետագային անդրադառնալու անոր եւ նման ֆանի մը պարբերաքերքերու մասին, այս անգամ կուգնենք հայ ծնողներու ուշադրութեանը յանձնել հեռաւոր իրանի մայրաքաղաքի՝ Թեհրանի մէջ հրատարակող «Նոր Հասկեր» երկշաբաթաքերքը, որ հակառակ գոյութիւն ունեցող ծանր պայմաններում, համած է իր 13-14-րդ քիւր, նախանձելի կորովով մը:

Ինչպէս ըսինք, խիստ մեծ արժէք ունի եւ կենսական պէտք մը կը ներկայացնէ այն եւ այդ պատճառով ալ, բոլոր ներսի մեզ այդ օգտակար ձեռնարկի նկատմամբ մեր ֆանի մը դիտողութիւնները եւ քննադատութիւնները յայտնել:

Բոլոր ազգերու մէջ, մանկական հրատարակութիւններու նկատմամբ, մանկաբոյժ-հոգեբանները միշտ յատուկ տեղ մը տւած են *Լեզու եւ ոճի* հարցին:

Պէտք է տալ ֆերականօրէն ճիշդ, խը-